

V ý s l e d k y k r o u ž k o v á n í b a h ň á k ů
na území Východočeského kraje

Pavel Žďárek, Hradec Králové

Předkládaná práce podává stručný přehled zahraničních zpětných hlášení bahňáků /řád Charadriiformes/, kroužkovaných na regionu Východočeského kraje do konce roku 1980. Smyslem této práce není provádět závěry k problematice tahu středoevropské populace bahňáků a průtahu ptáků severoevropských, příp. západosibiřských, neboť ta byla v nedávné době pro všechny u nás se vyskytující druhy podrobně zpracována v souborném díle Fauna ČSSR, Ptáci II /1977/. Statisticky jsou podchyceny všechny publikované kroužkovací zprávy, za umožnění použít dosud nepublikované výsledky kroužkování děkuji vedoucímu kroužkovací stanice Národního muzea v Praze RNDr. Jiřímu Formánkovi, CSc.

Do konce roku 1980 je kroužkovací stanicí evidováno celkem 154 zahraničních zpětných hlášení bahňáků, kroužkovaných ve Východočeském kraji. Podílí se na nich 38 spolupracovníků kroužkovací stanice, z nichž někteří dnes již nežijí. V následujícím výčtu jsou všichni jmenováni s uvedením počtu došlých hlášení. Ve jmenovateli zlozku je uveden počet druhů, jichž se tato hlášení týkají:

L. Štancl 37/5, Ing. P. Žďárek 20/8, St. Horák 11/5,
M. Brandejský 10/2, Zd. Tecl 8/5, Fr. Štancl 8/4, Ing. V. Drobílek 7/2, Ing. J. Pelz 4/2, J. Kučera 4/1, V. Kratochvíl 3/2, L. Singer 3/2, Ing. R. Drtílek 3/1, Sv. Doubrava 2/2, 2 zahraniční zpětná hlášení téhož druhu mají Zd. Baloun, V. Červinka, M. Mareček, V. Medek, Fr. Šmíd a B. Votava, po jednom zahraničním zpětném hlášení získali B. Černý, Vl. Čížek, L. Dvořák, Forman, Dr. K. Harant, L. Hlavatý, Fr. Janalík, Zd. Jón, Zd. Klás, Fr. Kozák, J. Kroupa, V. Kruis, B. Medvěžov, Dr. P. Miles, O. Mrva, Dr. Fr. Obhlídal, Dr. A. Pilař, J. Prášil a B. Rejman.

Počátky kroužkování bahňáků ve Východočeském kraji spadají, obdobně jako na ostatním území našeho státu, do období před druhou světovou válkou.

Jednalo se vesměs o hojně hnízdící druhy, především čejku chocholatou, kroužkované jako kuřátka. První zahraniční zpětná hlášení východočeských bahňáků došla v roce 1942 a byla publikována v VIII. kroužkovací zprávě v Sylviu XIII/2 z roku 1951. Dozvídáme se tak, že prvním bahňákem, který byl hlášen z ciziny, byla sluka lesní, kroužkovaná 16. 5. 1938 V. Červinkou u Nového Bydžova, v té době na tamní lokalitě běžně hnízdící.

První kuřátka čejky chocholaté, o nichž jsme se dozvěděli, kam odletla s ostatními ptáky zimovat, byla kroužkována v květnu a červnu 1941 Fr. Šmídem a Vl. Čížkem u Hradce Králové, bekasina otavní v květnu 1944 Dr. A. Pilařem a břehouš černoocasý v květnu 1949 L. Štanclem u Bohdanče.

Začátek kroužkování průtažných a u nás nehnízdících druhů spadá do pozdější doby. Souvisí to se zdokonalováním techniky odchytu a zejména s rozšířením používání nárazových sítí v šedesátých letech. V důsledku toho jsme zaznamenali první zahraniční zpětné hlášení hojně protahujícího vodouše bahenního, kroužkovaného v r. 1963, písíka oboecného v r. 1965 a několika jespáků obecných a malých až v r. 1970 po zahájení hromadného odchytu bahňáků do nárazových sítí na území nynější přehrady Rozkoš u České Skalice.

Zahraníční zpětná hlášení se týkají 14 druhů bahňáků, kteří byli zastíženi v 17 zemích Evropy a ve 4 státech na území Afriky. Výsledky jsou souhrnně uvedeny v tabulce 1 na následující straně. V ní je v prvním sloupci uveden pro každý druh celkový počet zahraničních zpětných hlášení, u hnízdících druhů dále počet hlášení kroužkovaných mláďat a v dalším sloupci z tohoto počtu ptáci zastíženi v zahraničí během svého prvního podzimního tahu a zimování /až do konce března následujícího roku/. Nálezy těchto příslušníků východočeské populace jsou zároveň odlišně zakresleny na obrázcích 1-3, jak je uvedeno dále. V tabulce 1 jsou dále nálezy rozděleny do jednotlivých států Evropy a Afriky.

Na obrázcích 1-4 jsou zakreslena místa na zjednodušené mapě části Evropy a severní Afriky, kde byli bahňáci, kroužkovaní ve Východočeském kraji, zastíženi. U všech druhů, jejichž symboly jsou vysvětleny v legendě na každém obrázku, je použito téhož způsobu znázornění vztahu doby kroužkování a doby nálezu v zahraničí. Prázdná značka představuje ptáky, kroužkované u nás na průtahu a adulty.

Plná značka značí nález bahňáka naší populace, kroužkovaného na hnízdišti v měsících dubnu až červnu /pulli/. Úsečka, spojující místo kroužkování /zde symbolicky Východočeský kraj/ a místo nálezu, je provedena u průtažných ptáků, zastíženiých v cizině do konce téhož kalendářního roku, čárkované a u mladých ptáků do konce března následujícího kalendářního roku plně.

K obrázku 3 patří připojit nejvzdálenější nález východočeského bahňáka. Je jím vodouš bahenní, kroužkovaný St. Horákem na Rozkoši 7. 8. 1969. Byl nalezen na pobřeží Guinejského zálivu v Africe 5. 4. 1970, tedy ve vzdálenosti přes 5.600 km. Obrázek 4 je doplněn o adultního jespáka malého, kroužkovaného 10. 7. 1979 v rámci Baltické akce v ústí řeky Visly v PLR, kterého jsme kontrolovali za 11 dní na Rozkoši.

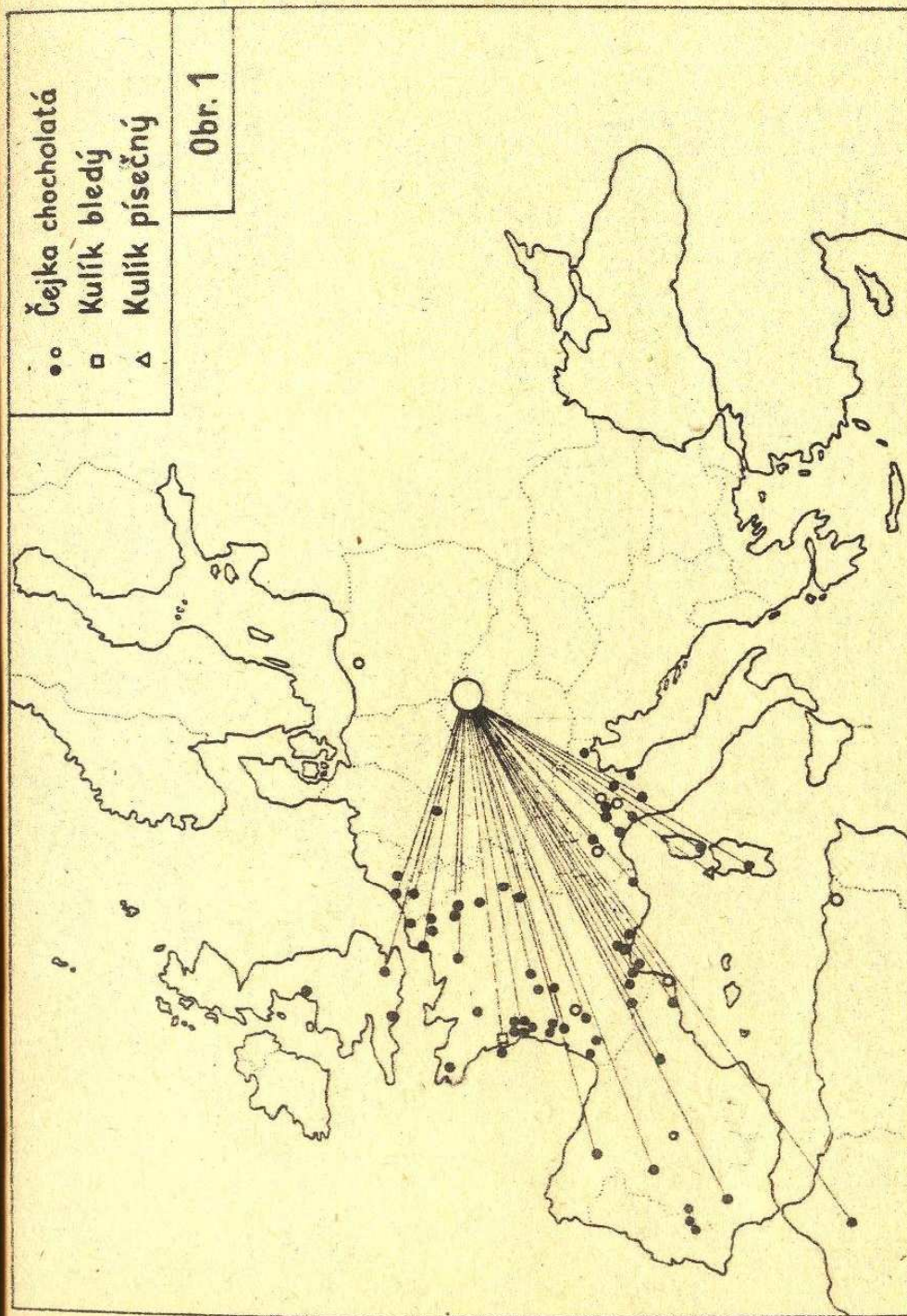
Během sledovaného období bylo dosaženo řady dalších pozoruhodných kroužkovacích výsledků, z nichž jsou některé jako příklady citovány ve Fauně ČSSR, Ptáci II. Zajímavý byl na příklad osud rodinky již zmíněné sluky lesní, kroužkované 16. 5. 1938. Jeden pták byl uloven v následujícím roce nedaleko od místa kroužkování u Chlumce nad Cidlinou, druhý sourozenec na jarním tahu v následujícím roce v jihovýchodní Francii a třetí až koncem října 1943 v jižní Anglii. O tom, že příslušníci naší populace opouštějí ve většině případů hnízdiště velmi záhy /později naším územím protahují ptáci téhož druhu od severovýchodu/ svědčí případ čejky chocholaté, kroužkované 3. 5. 1942 B. Černým u Rychnova nad Kněžnou a střelené již 16. srpna téhož roku nedaleko Londýna. Juvenilní bekasina otavní /tedy neznámého původu?/ kroužkovaná 30. 7. 1964 na Pardubicku L. Štanclem byla ulovena 7. srpna v severní Francii. O značné rychlosti tahu svědčí několik případů: Vodouš bahenní, kroužkovaný mnou na Rozkoši 28. 8. 1969, byl zastíženi v severní Itálii již za 3 dny. Jespák obecný, kroužkovaný na téže lokalitě St. Horákem 26. 9. 1970, byl zabiti za 4 dny u Pisy v Itálii. To, v jakém rozsahu jsou bahňáci v jižní a západní Evropě loveni, dokládá příklad z roku 1970, kdy bylo na Rozkoši okroužkováno celkem 46 jespáků obecných. Tři z nich byli zabiti do 18. října téhož roku v Itálii a Francii, čtvrtý ve Francii po 2 letech. Podobný osud jsme zaznamenali také u skupiny nejmenších evropských bahňáků - jespáků malých.

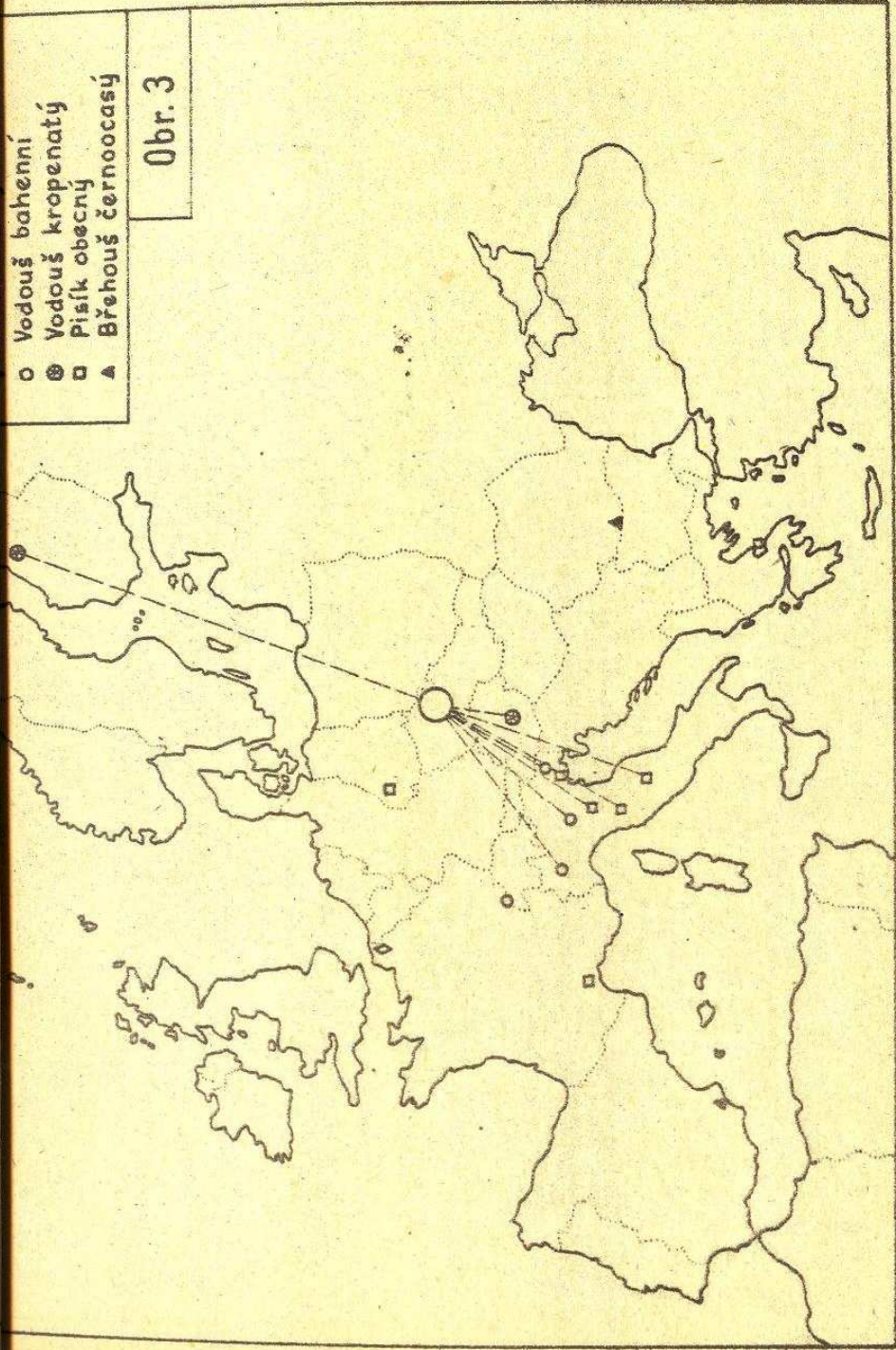
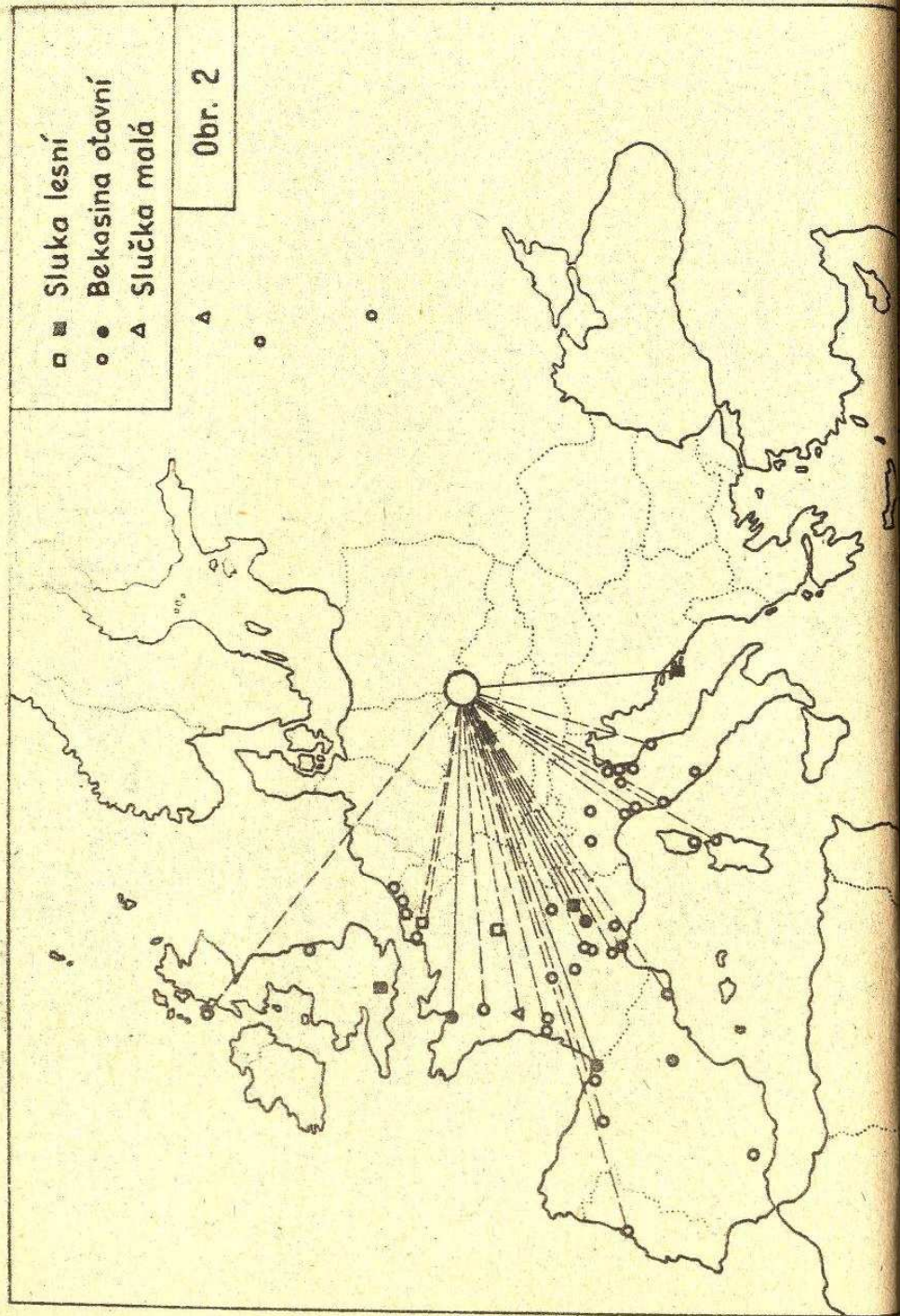
O délce věku východočeských bahňáků nemáme na základě kroužkování dostatečné důkazy. Nejdéle nosila kroužek čejka chocholatá, kroužkovaná Ing. V. Drobílkem na Pardubicku jako pull. 28. 5. 1956, která byla ulovena na atlantickém pobřeží Francie 10. února 1966.

Je poněkud překvapivé, že nemáme žádné zahraniční zpětné hlášení kulíka říčního, který na území Východočeského kraje běžně hnízdí. Souvisí to bezesporu s obtížností nalézt kuřátka tohoto drobného bahňáka. Existuje pouze několik kontrolních odchytů, z nichž je možno uvést případ kuřátka, kroužkovaného 11. června 1976 M. Medkem u Ploukonic /o. Semily/, které bylo kontrolováno již jako adultní ♀ 11. 5. 1977 Dr. Urbánkem o 115 km jihovýchodněji u Litomyšle.

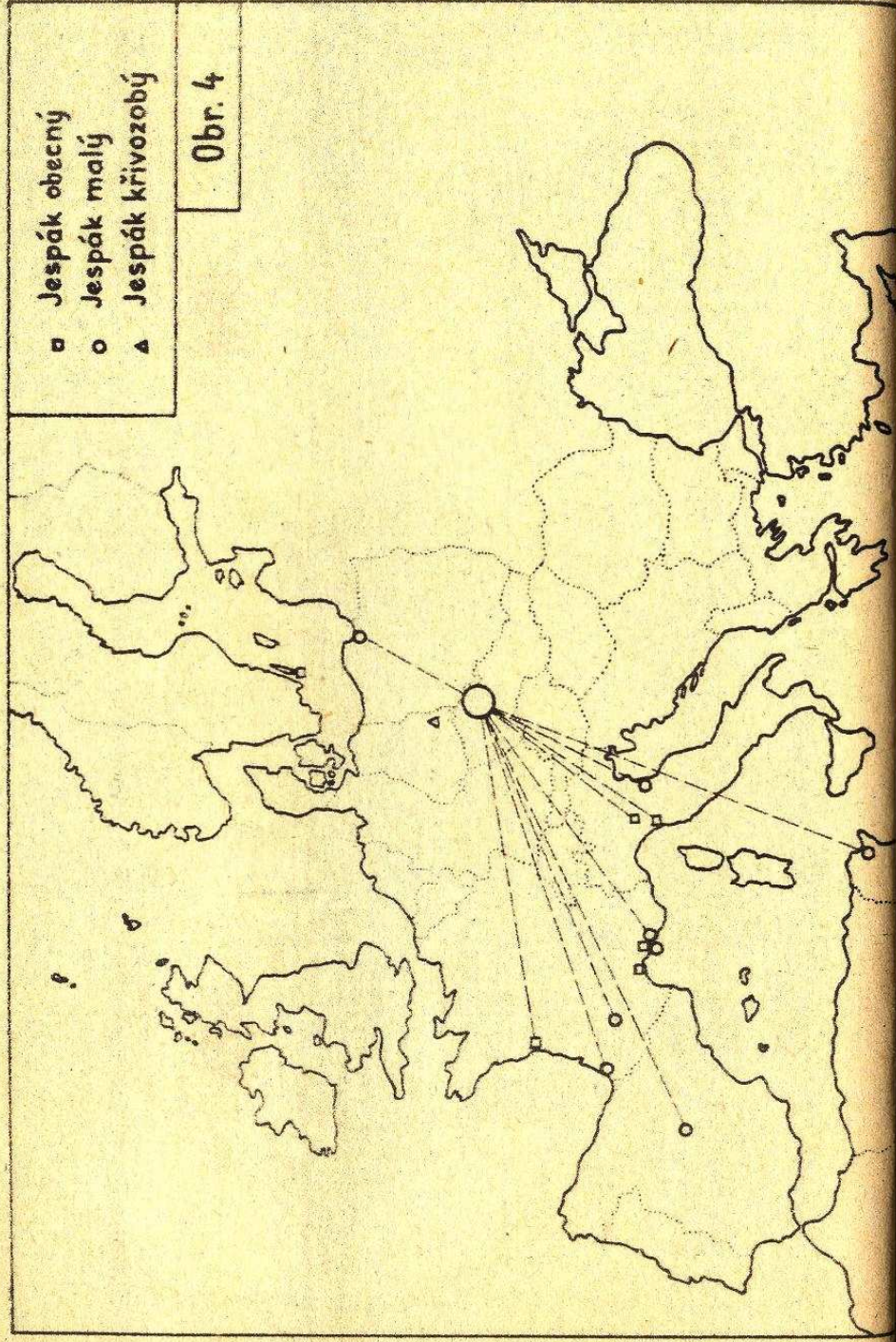
Uvedený přehled dokumentuje tradiční aktivitu východočeských ornitologů a proto lze vyslovit přesvědčení, že jejich další kroužkovací výsledky doplní dosud neúplnou mozaiku našich znalostí o tahu bahňáků v Evropě a zejména pak příslušníků naší avifauny.

- ▣ Jespák obecný
- Jespák malý
- ▲ Jespák křivozobý

Obr. 4

Tabulka 1	Zahraněční zpětná hlášení			Portugalsko	Španělsko	Anglie	Francie	Holandsko	Belgie	Itálie	N S R	N D R	Švédsko	Finsko	Polsko	Rakousko	Jugoslávie	Hecko	Rumunsko	S S S R	Maroko	Alžírsko	Tunisko	Pobř. Stón.	
	Σ	pulli																							
		Σ	k.r. l.z.																						
Kulík bledý	1					1																			
Kulík písečný	1								1																
Čejka chocholatá	72	66	30	2	8	3	37	2	2	13	2				1						1	1			
Jespák křivozobý	1											1													
Jespák obecný	6					3			2				1										1		
Jespák malý	7					4			1																
Břehouš černococ.	2	2			1														1						
Sluka lesní	5	3	2			1	3										1								
Bekasina otavní	42	5	3	1	6	2	15	1	2	13											2				
Slučka malá	2					1															1				
Vodouš šedý	1					1																			
Vodouš kropenatý	2													1											
Vodouš bahenní	5					1			3																
Pisík obecný	7					1			4			1													
C.e l k e m	154	76	35	3	16	6	67	3	4	37	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1